

Gedeelde geschiedenis, verschillende perspectieven

Nascholingsdag over Europa en de islamitische wereld

Op een mooie dag in november verzamelden zich zo'n vijftig mensen in een etablissement aan de voet van de Leidse Burcht. Docenten geschiedenis, maatschappijleer en levensbeschouwing uit Nederland en Vlaanderen waren afgekomen op de nascholingsdag over de geschiedenis van de islamitische wereld. Deze dag was georganiseerd door de commissie Wereldgeschiedenis van de VGN en de Leiden Islam Academie van de Universiteit Leiden.

Marian Heesen is lid van de commissie Wereldgeschiedenis en docent op het Lyceum Sancta Maria in Haarlem.

Het plan om samen lesmateriaal te maken over de gedeelde geschiedenis van Europa en de islamitische wereld ontstond op een van de bijeenkomsten die de commissie Wereldgeschiedenis regelmatig in Utrecht organiseert. Daar worden sprekers uitgenodigd om lezingen te geven over een wereldhistorisch onderwerp, docenten presenteren er hun best practices en er worden discussies gevoerd over hoe we meer wereldgeschiedenis de klas in kunnen krijgen. In september 2016 was Maurits Berger, hoogleraar Islam en het Westen en directeur van de Leiden Islam Academie, onze gast. In zijn bijdrage liet hij verschillende contactmomenten tussen de islamitische wereld en Europa de revue passeren. Voor de aanwezigen was het een eyeopener om te zien hoe er op verschillende momenten in de geschiedenis vanuit het

perspectief van de andere partij gekeken werd naar Europa. Hoe worden gebeurtenissen als de Slag bij Poitiers, de val (!) van Constantinopel of het Beleg van Wenen gezien en gewaardeerd? Waarom gingen handelaren uit Europa naar de Levant om handel te drijven, maar gebeurde dat andersom niet? Hoe moeten we de cultuur van Andalusië precies plaatsen? Natuurlijk, wij kennen allemaal de verhalen over de olifant die Karel de Grote van de kalief kreeg, dat de geuzen liever Turks dan paaps waren en dat de kruisvaarders met heel wat materiële en immateriële bagage naar huis terugkeerden. Maar wie was die kalief eigenlijk? En waarom gaf hij een olifant cadeau? En hoe kwam de kalief aan zo'n olifant? Wat hadden die geuzen in godsnaam met de Turken? Als je mooie historische anekdotes verder durft te bevragen, ontdek je niet aan het inzicht dat

wij als Nederlanders en Europeanen veel gedeelde geschiedenis hebben met onze burens in de islamitische wereld.

De wereldhistorische benadering van het verleden heeft veel aandacht voor contacten, voor verbanden tussen ontwikkelingen in verschillende gebieden, voor vergelijkende geschiedenis en voor multiperspectiviteit. Vandaar dat de commissie graag inging op het voorstel van Berger om samen lesmateriaal te ontwikkelen.

Ontwikkelen in duo's

De lespakketten zijn op een bijzondere manier tot stand gekomen. De commissie wilde dat het materiaal ontwikkeld zou worden door duo's, bestaande uit een wetenschapper en een docent. Dit om te zorgen voor een goed evenwicht tussen inhoud en didactiek, tussen theorie en praktijk. Oproepen om mee te doen leverden al snel

Deelnemers gaan aan de slag met het ontwikkelen van lesmateriaal.

voldoende deelnemers op, die bovendien met goede suggesties voor onderwerpen kwamen. De duo's werden gevormd, deadlines werden afgesproken en er volgden een paar maanden van werken aan de ontwikkeling. Doel was om zes lespakketten te maken geschikt voor vmbo en/of havo-vwo. Het materiaal moest de mogelijkheid bieden aan te sluiten bij het curriculum en ongeveer twee à drie lesuren in beslag nemen. Het onderwerp moest bij voorkeur aan de orde gesteld worden door middel van kleine gebeurtenissen, persoonlijke geschiedenissen of een object. Het werken met primaire bronnen was een vereiste. Voor het overige werden de teams vrijgelaten om de vorm te kiezen die zij het meest geschikt achtten.

Het uiteindelijke resultaat moest bestaan uit een leerlingdeel, een docentdeel en eventueel opdracht(en) met sleutel. De duo's presenteerden hun lesmateriaal op de nascholingsdag in november 2017.

Bestaansverheldering is een van de belangrijkste doelen van geschiedenisonderwijs: je eigen wereld begrijpen omdat je begrijpt hoe het allemaal zo gekomen is. Actuele gebeurtenissen bespreken met de leerlingen en vanuit het heden werken kan daarbij heel nuttig zijn. Veel geschiedenisdocenten doen dit. Op dit moment speelt de islam op allerlei gebieden een grote rol in de wereld, groter dan toen de meeste docenten studeerden. De meesten van ons hebben, afgezien van de al eerder aangestipte 'hoogtepunten', niet zo veel geleerd over de geschiedenis van de islamitische wereld. Dat maakt het moeilijk om hierover goed met je klas te praten. De lespakketten zijn bedoeld om docenten de mogelijkheid te bieden toch met dit onderwerp aan de slag te gaan. Het zijn kant-en-klare pakketten. Waarmee natuurlijk niet gezegd is dat het materiaal maar op één manier te gebruiken is.

Zij kunnen gebruikt worden zoals het de docent goeddunkt. De nascholingsdag in november werd afgesloten door schrijver Abdelkader Benali. Hij vertelde hoe hij als jongen met Marokkaanse roots in de klas had gezeten bij de geschiedenisles. Het bleef altijd een beetje de ver-van-mijn-bedshow, totdat de docent begon over de Spaanse Burgeroorlog. Dat was een onderwerp waarover Benali thuis vaak had horen praten, en daarom werd nu ineens zijn aandacht gewekt:

'Dit gaat over mij'! Wat precies het verband tussen de Benali's en de Spaanse Burgeroorlog was, bleek achteraf een pijnlijk stukje familiegeschiedenis. Toch demonstreert dit verhaal hoe belangrijk het is om oog te hebben voor inclusief onderwijs dat *alle* leerlingen motiveert voor het vak. De wereld is niet meer 'buiten', zij zit in de klas. Bestaansverheldering is een doel voor *iedere* leerling.

Standplaatsgebondenheid

Geredeneerd vanuit Nederland en West-Europa ziet de geschiedenis er anders uit dan bezien vanuit West-Azië of Noord-Afrika. Voor veel leerlingen in 2018 is 'het Westen' de voorhoede in de wereld, de anderen 'lopen achter'. In het geschiedenisonderwijs is voor dit verschijnsel de term standplaatsgebondenheid gemunt. Bij het bestuderen en gebruiken van primaire bronnen op school oefenen de leerlingen

met de vaardigheid om standplaatsgebondenheid te herkennen en te verklaren. Reflecteren op de *eigen* standplaatsgebondenheid is veel lastiger. Jezelf bewust zijn van en reflecteren op vanzelfsprekendheden die samenhangen met jouw eigen plaats in de wereld, zijn onmisbare vaardigheden. Breed gedeelde meningen zijn vaak groepsmeningen die bevestigd moeten worden. Het standpunt van jezelf én de ander serieus nemen en onderzoeken kan een wezenlijke bijdrage leveren aan bestaansverheldering en inclusiviteit. Als je weet dat er een tijd was waarin het Arabische Rijk een gouden bloeitijd kende terwijl het in West-Europa een rommeltje was, dan wordt het idee van westerse superioriteit minder vanzelfsprekend. Gezien vanuit Damascus of Bagdad zag Europa er toen beslist armoedig uit. Het is daarom de moeite waard om Arabische, Joodse, Chinese of andere niet-Europese bronnen te gebruiken in de les. Dit toont een ander perspectief, legt veel bredere verbanden, is bestaansverhelderend én een voorbeeld van inclusief onderwijs. In het ontwikkelde lesmateriaal worden zulke bronnen aangeboden. ■

Abdelkader Benali sloot de nascholingsdag af.

De lespakketten

Deze lespakketten zijn ontwikkeld, met erachter de namen van de ontwikkelaars/auteurs.

- *Het Abbasidisch Kalifaat: Gouden eeuwen van de islam* (Maaïke van Berkel en Liane Vissers).
- *Andalusië* (Maaïke van Berkel, Liane Vissers en Corien Vuurman).
- *Islam in Nederlands-Indië* (Remco Raben en Corien Vuurman).
- *Islam in West-Europa* (Maurits Berger en Kasim Tekin).
- *Het Ottomaanse Rijk* (Maurits Berger en Kasim Tekin).
- *Van Karavaan tot Dhow. Handel op het kruispunt van drie continenten* (Herman Kapteijn en Marian Heesen).

Al het materiaal is te vinden op de website van de VGN, www.vgnkleio.nl. Ben je door dit artikel nieuwsgierig geworden naar het werk van de commissie Wereldgeschiedenis? Kijk dan op de website van de VGN of stuur een mail. Je wordt dan op de hoogte gehouden van de activiteiten.